Kultura Kristjana

Inċiżjoni rari tan-Nawfraġju ta' San Pawl f'Utrecht, l-Olanda

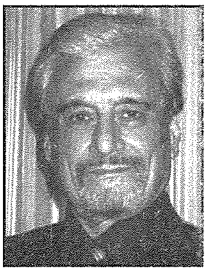

kitba ta' Dr. JOE ZAMMIT CIANTAR

Għalina l-Maltin, in-nawfraġju ta' San Pawl huwa ġrajja li seħħet u niffesteġġjawha kull sena fl-10 ta' Frar. Dakinhar, fil-knejjes kollha ta' Malta u Għawdex, l-epistola ewlenija li tinqara hija s-silta mill-ktieb tal-Atti tal-Appostli fejn San Luqa, b'dettalji liema bħalhom, jirrakkonta t-tempesta li nqabad fiha l-ġifen li kien qiegħed iġorr lill-Appostlu Pawlu u xi priġunieri oħra lejn Ruma, in-nawfraġju, u t-tliet xhur li San Pawl qagħad fostna l-Maltin.

Għal min hu mgħobbi bis-snin bħali, jiftakar il-festi kbar li kienu saru hawn Malta fl-1960, fl-okkażjoni tad-XIX-il Ċentenarju minn meta San Pawl 'ġie' fostna, fis-sena 60 w.K. Imma ftit ħafna jafu li kien hemm min kien saħansitra jisħaq li n-nawfraġju ma seħħx fuq Malta tagħna. Dwar din id-diskussjoni nkitbu ħafna speċi ta' teżijiet u kien hemm anki Maltin – fosthom l-istudjuż Għawdxi, il-Kanonku Ġian Pietro Francesco Sultana, aktar tard u illum magħruf bħala De Soldanis – li kitbu jiddefendu l-każ li n-nawfraġju ta' San Pawl *seħħ tassew* fuq il-kosta ta' Malta tagħna.

Għalkemm ir-rakkont ta' San Luqa – għax qiegħed fil-Bibbja – jista' jaqrah kull min jaqra l-Bibbja, meta titkellem mal-barranin, issib li ftit huma dawk li jagħtu kas dwar il-fatt tant għażiż għalina – ir-rabta ta' San Pawl u t-twemmin li nħaddnu aħna l-Maltin, minħabba r-rakkont bibliku, u li San Luqa jgħid li meta niżlu l-art, in-nawfragati sabu li l-gżira kien jisimha Malta.

Imma meta mbagħad, issib ruħek xi mkien u tiltaqa' ma' xi ħaġa marbuta ma' San Pawl u Malta – bħalma ġrali jien xi snin ilu meta f'mużew rajt għall-wiri, f'post prominenti, inċiżjoni tan-nawfraġju – allura tintlaqat u tħoss xi ħaġa li, hekk, bħal tagħmlek ftit kburi.

Knisja u Kunvent

Il-*Catharijne Convent Museum*, f'Utrecht, fl-Olanda, għandu rabta mal-kavallieri ta' San Ġwann ta' Ġerusalemm, aktar tard 'ta' Malta'. Fi tmiem is-seklu tnax, wara li telqu minn Ġerusalemm, xi kavallieri ssetiljaw fit-tramuntana tal-Olanda u, xi żmien wara, l-Ordni anki ssetilja f'dik il-belt. Hemmhekk, il-kavallieri bnew knisja u kunvent, u ddedikaw irwieħhom jieħdu

ħsieb il-morda u jagħtu l-għajnuna lill-pellegrini fil-bżonn. Kemm '*il-knisja kif ukoll il-kunvent kienu ddedikati lil Santa Katerina ta' Lixandra li, fis-seklu ħmistax u wara, kienet waħda mill-qaddisin l-aktar popolari jipproteġu lin-nies kontra kull diżastru. Bħal San Ġwann il-Battista, kienet ukoll qaddisa patruna tal-kavallieri ta' San Ġwann.*' (*Catharijne Convent*, dokument mhux datat, Muniċipalità ta' Utrecht.)

Fl-1519 il-kavallieri kellhom jitilqu u jissetiljaw f'post ieħor. Fl-1580, l-adorazzjoni Kattolika Rumana kienet ipprojbita fil-knisja. Fl-1635, il-knisja ngħatat lill-Protestanti, u fl-1815 saret knisja militari għal suldati Kattoliċi. Fl-1836, il-knisja ġarrbet ħsarat kbar wara maltempata qalila. Immedjatament wara, l-knisja ngħatat lill-Kattoliċi u, fl-1842 kienet ikkonsagrata bħala katidral. Fl-1955 sarulha rennovazzjonijiet konsiderevoli.

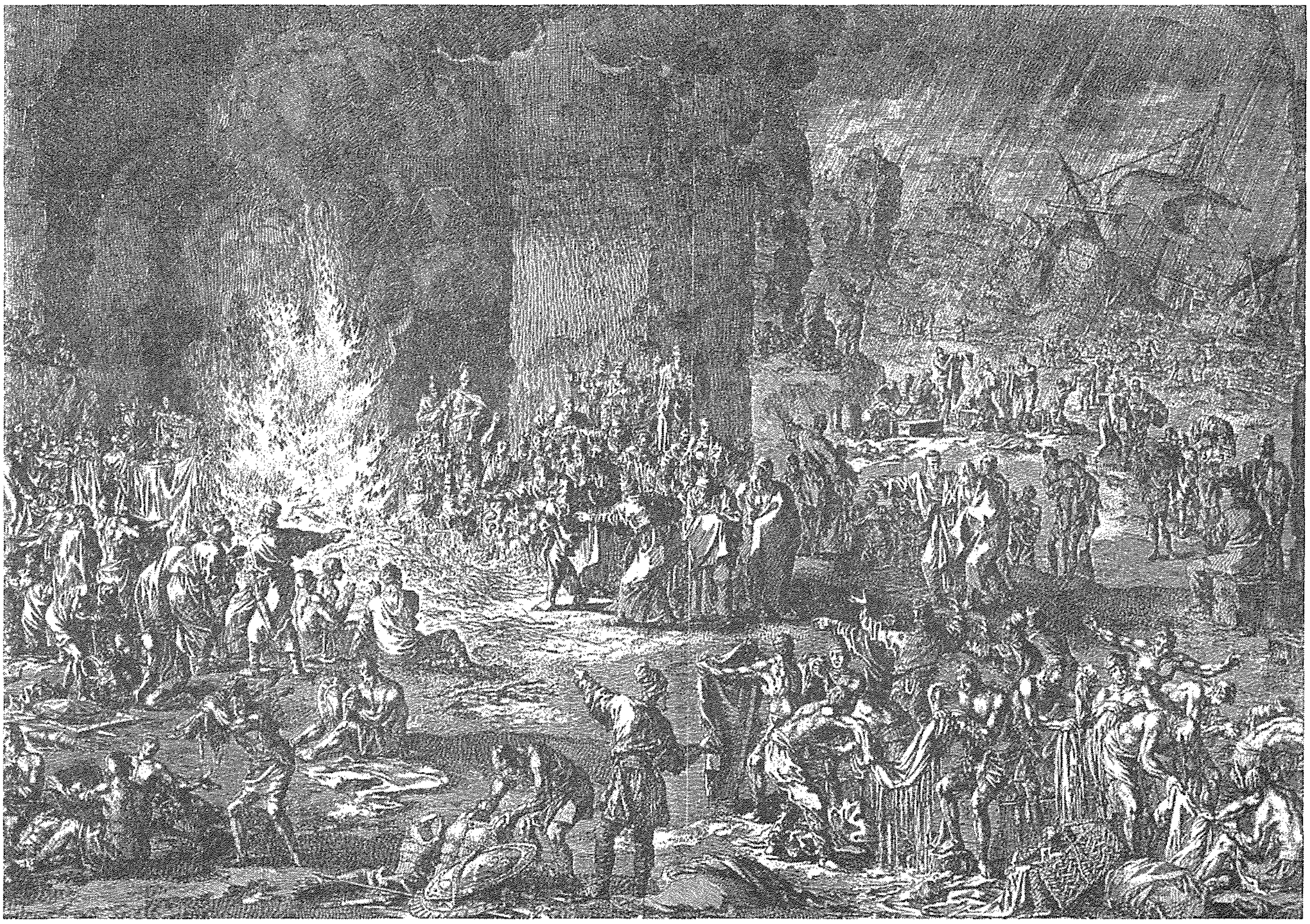

… illum Mużew

Xi snin ilu, il-kunvent kien irrestawrat biex iservi bħala mużew tal-Kultura Nisranija, u llum fih oġġetti prezzjużi li jdommu rekord tal-istorja kulturali tal-Kristjanità fl-Olanda. Dawn jinkludu kollezzjoni ta' arti Medjevali, manuskritti illustrati, ħwejjeġ ekkleżjastiċi, skulturi, altari, u oġġetti liturġiċi li jirrelevaw id-differenzi fil-ħajja reliġjuża ta' kuljum tal-Kattoliċi u l-Protestanti.

Inċiżjoni rari

Fost il-ħafna oġġetti esebiti hemm pitturi li juru kavallieri liebsa lbies iswed bis-salib tal-kavallieri abjad fuqhom. Imma lili, waqt li kont qiegħed induru snin ilu, laqtitni ħafna inċiżjoni li turi n-nawfraġju ta' San Pawl fuq ix-xtut tal-gżejjer Maltin; inċiżjoni li bħalha qatt ma kont rajt f'ħajti, anqas fil-kotba.

Din hija inċiżjoni kbira ħafna (44.2ċm x 33.3ċm), mifruxa fuq żewġ paġni ta' ktieb qies *quarto* (4°), li kien miftuħ ġo vetrina, taħt pittura taż-żejt bil-qtugħ ta' ras l-Appostlu San Pawl, imdendla fuqha.

Hija inċiżjoni interessanti ħafna, b'impressjoni mhux komuni ta' San Pawl, il-baħrin, u n-nies li, skont l-*Atti tal-Appostli*, 27: 37, kienu 276 – imma f'verżjonijiet antiki kienu biss 76 jew *madwar* 76 – li kienu fuq il-ġifen li nqabad f''riħ qawwi msejjaħ grigal' u l-mewġ qawwi nkaljah fuq il-kosta ta' Malta fis-60 w.K., kollha miġbura fi speċi ta' għar kbir, madwar ħuġġieġa, fl-ewwel sigħat wara l-ħelsien mill-għarqa.

Din l-istampa hija mimlija attività

Fejn huwa mdawwal bil-ħuġġieġa, fiċ-ċentru tal-paġna tax-xellug, jikkuntrasta sew mal-atmosfera skura ta' madwar. Iżda ċ-ċentru tagħha huwa, naturalment, l-Appostlu tal-Ġentili, b'daqna folta, bil-wieqfa, kważi fin-nofs tal-ġemgħat tan-nies, qrib ħafna tan-nar, b'idu l-leminija miftuħa lejn in-nar, b'lifgħa titkgħawweġ imdendla magħha – sewwa sew kif jgħid il-vers 'lifgħa ħarġet mis-sħana u telgħet għal idu'. (*Atti*, 28: 3)

Xi nies, minn kull naħa tal-istampa, jidhru jippuntaw subgħajhom lejn l-iżvilupp kalm ta' dan l-inċident. Żewġ suldati – għadhom liebsa l-ilbies militari u l-elmijiet tipiċi Rumani, iħarsu u, forsi anki jgħassu, minn fuq in-naħa ta' wara. Għadd ta' nies – x'aktarx minn dawk li salvaw mill-għarqa – jidhru miġbura madwar in-nar. Ħafna huma bilwieqfa, imma hemm ukoll min qiegħed bilqiegħda mal-art. Uħud huma medhija jagħmlu xi ħaġa. Oħrajn – imxarrbin għasra – itertru bil-bard, imgeddsin ma' xulxin fi ħwejjeġ li pprovdewlhom il-Maltin. Hemm irġiel li qegħdin jiġbru xi affarijiet li daħħal il-mewġ tal-baħar. Wieħed qiegħed jimsaħ u jnaddaf tarka tal-metall tonda, u ieħor qiegħed iġorr xi vleġeġ. Żewġ tarki oħra tal-metall, lanza, żewġ stoċċijiet mimlijin vleġeġ, u xabla jidhru mitluqa mal-art.

L-ebda figura ma tidher li tirrappreżenta lil San Luqa li huwa aċċettat bħala l-awtur tal-*Atti tal-Appostli*. U, kospikwu ħafna, huwa n-nuqqas ta' nisa u tfal; mill-figuri li jidhru l-biċċa l-kbira huma ta' rġiel, kbar u żgħar, u xjuħ bid-daqna, ħafna minnhom liebsa bħal turban partikulari f'rashom.

Fost il-ħafna qegħdin iħarsu, wieħed forsi jista' jilmaħ grupp ta' abitanti – Maltin, libsin sew, bilwieqfa flimkien, fuq in-naħa tax-xellug tal-ħuġġieġa. Dawk fuq quddiem tal-istampa, speċjalment b'sidirhom mikxuf, huma rġiel li salvaw mill-għarqa. Fosthom jidhru nies jagħsru l-ħwejjeġ u oħrajn jippruvaw inixxfu ħwejjiġhom fis-sħana tan-nar.

L-esperjenza drammatika ta' dawn in-nies tidher fuq in-naħa t'isfel tal-lemin tal-istampa. Hemm uħud għadhom ifittxu jaraw x'jistgħu jsibu qalb it-tifrik tan-nawfraġju. Mill-banda l-oħra, fuq in-naħa ta' fuq ta' din ix-xena, xi rġiel għadhom qegħdin ibiddlu l-ħwejjeġ, ħdejn ix-xtajta, filwaqt li oħrajn qegħdin jippruvaw jiġbru dak li l-mewġ qiegħed iġorr 'il ġewwa, mill-ġifen imkisser, inkaljat fuq il-blat, bil-pruwa 'l fuq mill-ilma, ftit biss 'il barra, fil-baħar imqalleb.

Ix-xita qalila – hekk jgħidu l-*Atti tal-Appostli*: 'għax bdiet nieżla x-xita' – tidher impressjonanti nieżla, min-naħa ta' fuq tal-lemin tal-istampa, tħabbat fuq il-blat, u fuq l-aħħar ftit nies miexja għall-kenn fl-għar.

Fuq in-naħa tax-xellug tal-istampa, jibbilanċja kontra d-dawl, id-duħħan skur tiela' jimla s-saqaf għoli tal-imkien – għar ftit kbir u għoli żżejjed għal Malta – fejn in-nies li ħelsuha mill-għarqa ngħatalhom il-kenn u qegħdin jisħnu.

Irġiel immuskulati jiddominaw qalb il-'folla', imma l-għejja u t-tiġrib li n-nawfragati għaddew minnhom matul l-erbatax-il jum fuq il-baħar u waqt it-tempesta li qabdithom, jidhru fuq l-uċuħ li wieħed jista' josserva.

L-artist

Din l-inċiżjoni mhix komuni ħafna. Saret minn Johannes Luyken, u kienet ippubblikata f'*Afbeeldingen der merkwaardigsten geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Testament, in het koper geëtst door [...] Jan Luiken en met nieuwe en leerzame beschryvingen opgeheldert*, stampat f'Amsterdam (fl-Olanda), minn J. Covens u C. Mortier, fl-1729. L-istampa għandha didaskalija bl-Olandiż: '*De Schipbreuk van Paulus aan't Eyland Melite*' u r-riferenza 'Handel: XXVII.V: 41', irrepetuta bil-Franċiż: '*Le Naufrage de Saint Paul a l'Isle de Malte*' u 'Actes XXVII. y: 41', li nistgħu nittraduċu hekk: 'In-nawfraġju ta' San Pawl fuq Malta', *Atti tal-Appostli*, XXVII: 41. Din hija riferenza għall-vers: 'Iżda ħbatna ma' sikka u (l-baħrin) waħħlu l-ġifen fuqha; il-pruwa baqgħet imwaħħla sewwa fil-post u ma tħarrkitx iżjed, imma l-poppa bdiet titfarrak bil-qilla tal-mewġ.' Iżda, għalkemm l-artist jidher li tqanqal minn dan il-vers, fl-istampa qiegħed inaqqax/ipinġi l-inċident kif jirrakkuntah San Luqa, fl-*Atti tal-Appostli*: Kapitlu XXVIII, versi 1–5: 'Meta ħlisna mill-għarqa, sirna nafu li l-gżira kien jisimha Malta. In-nies tagħha ġiebu ruħhom magħna bi ħlewwa liema bħalha. Laqgħuna tajjeb lilna lkoll u qabbdulna ħuġġieġa, għax kienet bdiet nieżla x-xita u kien il-bard. Mela Pawlu qabad qabda zkuk niexfa u tefagħhom fin-nar. Fiz-zkuk kien hemm lifgħa li, malli ħasset is-sħana, ħarġet u qabdet ma' id Pawlu. In-nies tal-gżira, kif raw il-lifgħa mdendla ma' idu, bdew jgħidu wieħed lill-ieħor: "Dan ir-raġel żgur xi qattiel, għax għad li ħelisha mill-baħar, il-Ġustizzja ma ħallitux jgħix." Imma hu farfar il-lifgħa ġon-nar u ma ġralu xejn.'

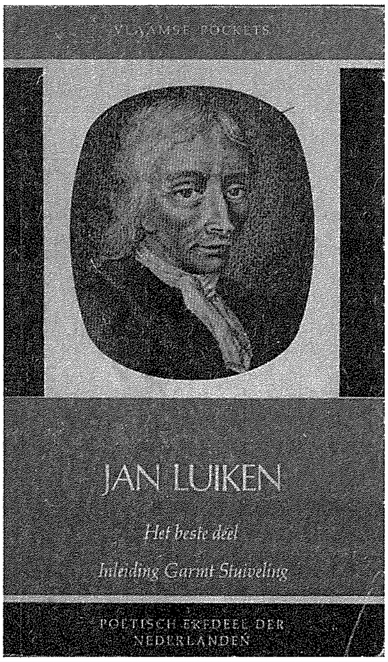

Johannes Luyken

Johannes Luyken – magħruf ukoll bl-isem 'Jan', twieled f'April 1649, f'Amsterdam, u miet f'April 1712, ukoll f'Amsterdam. Kien poeta, illustratur, u inċiżur. Beda jikteb poeżiji moralistiċi meta kellu sitta u għoxrin sena. Illustra l-edizzjoni *Martyrs Mirror* – li kien stampat fl-1685 – b'104 inċiżjoni. Ippubblika wkoll ktieb tas-snajja' tas-seklu sbatax – *Het Menselyk Bedryf*, fl-1694, mimli inċiżjonijiet tiegħu u ta' ibnu Caspar.

Ktieb li għandi tiegħu huwa mimli inċiżjonijiet li jakkumpanjaw poeżiji tiegħu stess: Jan Luiken, *Het beste deel Inleiding Garmt Stuiveling*, Hasselt, 1965.

A Whole New Look
Sharmain's Styling Salon
57,
St. Joseph Square
Qala, Gozo
Tel: 2156 6236

Peter's Butcher Shop
For top quality fresh meat, a wide selection of fresh sausages and quality homemade meat products such as meat balls, bragioli, kebabs, burgers, stuffed pork and more...
St. Joseph Square, Qala Gozo
Mob: 7905 5051 · Tel: 2785 5051